

Nemo est qui intelligere possit.
Seneca.

Ein af þeim bókum, sem hver sá Íslendingur verður að lesa, sem hug hefur á því að skilja þjóð sína, er »Þjóðsögurnar«; en sá skilningur er meira virði en flesta grunar.

Það er oft bæði raun og gaman að lesa þjóðsögurnar, ekki síst sögurnar af Sæmundi fróða. Raun af því, að sögurnar sýna svo vel hve fjarri alþýðan var því að skilja hvað þessi maður var, en allur misskilningur, einkum á mikilmennum, leiðir til ills. Gaman af því, að sögurnar sýna betur en nokkurn sögumanninn, karl eða konu, grunadi, hvílikt afarmenni og ágætismaður Sæmundur var. Misskilningurinn á Sæmundi og forfedrunum er svo megn, að þjóðtrúin lætur hann hafa átt konu af lágum stígum. Fornmenn voru konuvandari en ætla mætti af því, sem sögurnar segja um konukaup, einkum ef ekki er lesið nógu vel, eins og Íslendingum hættir við, þar sem sögurnar eru annars vegar. Að visu gátu formenn stundum hörn við ambáttum, en þá mun fegurð og all eða ástúð vanalegast hafa sagt til um ættgöfgina. Annars var kynið, að því er jeg hygg, hið göfgasta, sem gengið hefur á þessari jörð, hvergi óblandaðri aðall en á Íslandi, og líkamsmenningin á svo háu stigi, að þá þurfti ekki að fara í kotin til að finna eitthvað af þeirri fegurð, sem kom forn mönnum til að nefna konur sínar Fögurkinn, Stjarna, Niðbjörg, Náttól eða Knararbringa.*)

*) Og Mjallverk, því að Melkorka móðir Ólafs Þá mun svo hafa heitið að rjettu lagi. *Mikið af því, sem menn telja keltuesku, mun ver afbökud Norræna.* Kjörvalur t. a. m. virðist vera karlkynsordid við Valkyrja; Kjartan ef til vill sama sem Hjartann, sbr. hvernig h verður að k einhverstaðar í þeim afskræmismállýskum, sem menn nefna nýnorsku eða »landsmaal« í Noregi.

En í kotunum á, eins og kunnugt er, fegurðin svo erfilt uppdráttar, að hætt er við, að eitthvað vilji verða útundan.

Hversu kvennvandur Sæmundur fróði muni hafa verið, geta menn nokkuð ráðið af því, að sonarsonarsonur hans, Sæmundur Jónsson (fóst-bróðir Snorra), sem að vísu var miklu minni maður á vil og annað en langafi hans, áleit sjer hvergi fullkosta á Íslandi og ætlaði að eiga jarlsdóttur úr Orkneyjum. En úr þeim ráðahag varð þó ekkert, því að Sæmundur vildi ekki minka sig svo, að hann sækti sjálfur konuna, en jarlinn aftur á móti ekki láta hann fá hana að öðrum kosti. Sæmundur eiginkvæntist því aldrei, eins og þeir nefndu það, en gat þó börn við símm konum íslenskum eða fleiri. Og að íslenskt kvenfólk var til, sem hafði göfgi til þess að því væri trúandi fyrir niðjum Sæmundar fróða, sýndi best Solveig á Keldum, Sæmundardóttir, sem Snorri girtist svo mjög, en Sturla Sighvatsson, bróðursonur hans, eignaðist. Hefur þess verið getið til, í ritgerð um þennan glæsilegasta af hinni glæsilegu ætt Sturlunga, að Solveig muni hafa verið einhver fegursta kona á Íslandi á sinni öld.

Nógu skritið er það, að Sæmundur Jónsson, sem ættardrembnastur mun hafa verið af Oddaverjum, kunní þó ekki til fulls að meta ættgöfgi sína, og þóttist líklega fult svo mikið af því að vera kominn af Magnúsi konungi berbein eins og af Sæmundi fróða og hans foreldri. Hann hefur sjálfsagt ekki grunað, að ætt Sæmundar fróða var svo göfug, að hún spillist ofurlítið af að blandast blóði jafnvel slíkrar helju sem Magnús konungur Ólafsson var.

Hjer eru málsefni mikil, og ervitt að vera stult-
orður; en þó held jeg um sinn ekki lengra þessa leið.

Ein af eftirtektarverðustu sögunum um Sæ-
mund fróða, og þó forskildasta, er sú, að honum
hafi verið ætlað sálufjelag með ljósamanni á Hól-
um, ef til vill afkomanda Sæmundar hins suður-
eyska. Fór Sæmundur norður til að kanna geð
hans, og gladdist við, er hann fann að þessi sálu-
fjelagi hans var góðlyndur og stiltur vel.

Hvað átt sje við með sálufjelagi, ætla jeg lítið
að reyna að skýra að sinni, en nefni að eins nýja
sögu, sem ekki er alls ófróðleg um þetta efni.

Í júniblaði Óðins er vel rituð grein eftir síra
Magnús Helgason um síra Steindór heitinn Briem.
Þar segir svo, að eitt sinn á námsárum sínum
sat Steindór við lestur í rúmi utar af rúmi, sem
lá í lík nýdáninnar stúlku. Ált í einu spyrnir líkið
í rúmgallinn, rjettlist hægt upp meir en til hálls
og opnar augun. Rjett á eftir kemur inn í dyrnar,
eða opnar þær, unnusli stúlkunnar, sem var af
öðrum bæ, og vissi ekki að stúlkan var önduð.
Mjer þykir ekki alls ósennilegt, að stúlkan hafi
verið með barni mannsins, og að á milli þeirra
hafi verið nokkurs konar lífssamband, sem eðlis-
fræðingar hafa engan gaum gefið enn þá, svo jeg
viti til.

Þessi saga var það, sem fyrst kom mjer til
að ætla, að það mundi vera satt, að Kristur hefði,
þegar sjerstaklega stóð á, getað lifgað aftur þá,
sem nýdánir væru, sakir afburða að lífsmagni og
ástúð, og að þetta muni takast að skýra, eins og
fleira furðulegt, sem hefur þólt undrun sæta, þegar
visindin verða komin nokkru lengra áleiðis en nú er.

Helgi Pjeturss.

